

فقه ما ظرفیت تحوّل دارد

مواد هنر اسلامی هنوز تجسم نشده است کجاست هنری که حسین بن علی در حد دعای عرفه را ترسیم کند؟

آیت‌الله العظمی جوادی آملی، در دیدار دست‌اندرکاران همایش فقه هنر:

فقه ما ظرفیت تحوّل دارد

مواد هنر اسلامی هنوز تجسم نشده است کجاست هنری که حسین بن علی در حد دعای عرفه را ترسیم کند؟ مفسر بزرگ قرآن گفت: مواد هنر اسلامی در معارف اسلامی فراوان داریم اما هنوز در قالب هنر، تجسم نشده است.

* فقه ما ظرفیت تحوّل دارد

آیت‌الله جوادی آملی بعد از ظهر دیروز در دیدار با شورای علمی و دست‌اندرکاران همایش فقه هنر، با اشاره به مسئله «نوح بئر» در تاریخ فقه که ابتدا به اجماع فقها یک حکم داشت و پس از دوره‌ای که تردیدهایی مطرح شد، بالاخره توسط علامه حلی تغییر حکم پیدا کرد، افزود: فقه ما این ظرفیت را دارد که تحوّل یابد و عصری بیاید که متأخرین بگویند حکم متقدمین در فلان مسئله، اشتباه بوده است. البته این تغییرات باید هنرمندانه و با رعایت جوانب امر، صورت بگیرد.

* نمونه‌هایی از ظرفیت تحوّل در فقه

وی در ادامه با ذکر نمونه‌هایی مانند حکم تصویرگری و مجسمه‌سازی در فقه، تصریح کرد: امام خمینی (ره) می‌فرمود آن مجسمه‌ها را در آن دوره‌ی زمانی می‌پرستیدند. الان که دیگر این‌طور نیست. مثل مسئله شطرنج که وقتی موضوع عوض می‌شود، حکم هم تغییر می‌کند.

* هنرهای کلامی و موسیقائی ظرفیت بالاتری از هنرهای تجسمی دارد

این مفسر قرآن کریم همچنین با تفکیک هنرهای کلامی و موسیقائی از هنرهای تجسمی، نوع اول را دارای ظرفیت بالاتری برای ترسیم معانی معقول و متعالی دانست و ضمن اشاره به احکام غنا و موسیقی، اظهار کرد: مرحوم فاضل تونی می‌فرمود: «مگر ممکن است کمال یک پیغمبر، حرام باشد؟ این شعر و آوازخوانی، کمال جناب داود علی نبینا و آله و علیه السلام بود.»

* اسلام با محسوس کردن معانی معقول، زنده بود

و هست

وی با اشاره به توسعه هنرهای تصویری و تجسمی در جهان مسیحیت اضافه کرد: خداوند متعال، یک آیه قرآن درباره تولد مسیح علیه‌السلام دارد که می‌فرماید «فتمثل لها بشراً سوياً». این‌ها کلی هنر تصویری و مجسمه از دل این معنا درآوردند. ما هم ماجرای دحیه کلبی را داشتیم و آیات فراوان در تجسیم معانی اخروی داریم. ولی وضعیت ما در هنرهای تجسمی کجاست و آن‌ها کجا؟ خود اسلام با محسوس کردن معانی معقول، زنده بود و هست. ولی ما تا توانستیم، گفتیم عکس و تصویر در مساجد، حرام است و این انسان با چه مزه‌ای دین را درک کند؟

* فرق «هنر متنزل» با «هنر نازل»،

این مرجع تقلید با تفکیک «هنر متنزل» از «هنر نازل»، هنر متنزل را عهده‌دار تبدیل معانی معقول و متعالی به قالب‌های محسوس دانست که در مقابل آن، هنر نازل صرفاً از تخیل به محسوس می‌رسد و نه از معقول به محسوس. وی سپس افزود: هنر از هر جا که منشاء بگیرد، مخاطبش را نیز به همان‌جا می‌برد، بسته به این است که معانی محسوس شده از کجا آمده باشند.

* ارزش هر کس،

به زیباآفرینی اوست

آیت‌الله جوادی آملی با اشاره به کلمه قصار حضرت امیرالمؤمنین (ع) که فرمودند «قیمه کل امریء ما یُحسَنه» ادامه داد: این فرمایش یعنی ارزش هر کس، به زیباآفرینی اوست؛ به این است که معقولات را محسوس کند و نه متخیلات را. این فرمایش حضرت امیر، به معنای «ما یعلمه» نیست و سیدرضی درباره این جمله حضرت می‌نویسد «و هذه الکلمه التی لا تُساو لها قیمه و لا توزن بها حکمه». ارزش هرکس به هنر اوست. اگر ما بتوانیم معارف بلند قرآن را به تمثیل درآوریم، هنر اعلا و ارزش والا را

نشان داده‌ایم.

* محتاج همایش‌هایی هستیم که به امور مشترک بین انسان و فرشته می‌پردازند و در ادامه با تأکید بر اینکه امروز بسیار محتاج چنین همایش‌هایی که به امور مشترک بین انسان و فرشته می‌پردازند هستیم، اضافه کرد: مواد هنر اسلامی در معارف اسلامی فراوان داریم، اما هنوز در قالب هنر، تجسم نشده است. این تعزیه‌های ما توسط متدینین اجراء می‌شد و مردم هم تأثیر می‌پذیرفتند، اما نهایتش این بود که مقتل اَبی‌مخنف و امثالهم را تجسم می‌کرد. کجاست هنری که آن حسین‌بن‌علی در حد دعای عرفه را ترسیم کند؟ این مرجع تقلید گفت: وجود هنرمندانی که بتوانند چنین معانی را از منشاء اعلاّی خود به عالم محسوس درآورند و در نتیجه، مخاطبشان را به همان منشاء اعلاّی، ارجاع بدهند ضروری است.

آیت‌الله جوادی آملی با تشکر از دست‌اندرکاران و شورای علمی همایش فقه هنر، برای موفقیت این همایش دعا کردند.

* گزارش دبیر علمی و رئیس هیئت علمی همایش

در ابتدای دیدار آیت‌الله ابوالقاسم علی‌دوست، دبیر علمی و رئیس هیئت علمی همایش گزارشی از اقدامات انجام گرفته و اهداف مدنظر، ارائه داد.

همایش ملی فقه هنر به همت مدرسه اسلامی هنر و با همکاری برخی نهادهای علمی مانند مرکز فقهی ائمه اطهار، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، دانشگاه قم، دانشگاه تهران پردیس قم، رادیو معارف و ... با حمایت شورای فرهنگ عمومی کشور و شورای عالی انقلاب فرهنگی دی ماه امسال برگزار خواهد شد.